

Svar på skriftligt spørgsmål SSS 659/2022 rd

Svar på skriftligt spørgsmål om att tillgodose de uttalanden som godkändes i samband med behandlingen av ett medborgarinitiativ från 2015 om skärpta domar för rattfylleri

Till riksdagens talman

I det syfte som anges i 27 § i riksdagens arbetsordning har Ni, Ärade talman, till den minister som saken gäller översänt följande skriftliga spørgsmål SS 659/2022 rd undertecknat av riksdagsledamot Arja Juvonen /saf:

Vilka åtgärder har regeringen vidtagit för att tillgodose de uttalanden som godkändes i samband med behandlingen av ett medborgarinitiativ från 2015 om skärpta domar för rattfylleri,

vad anser regeringen om tillräckligheten och proportionaliteten av den nuvarande straffskalan och praxisen för domar vid rattfylleribrott,

och hur förebygger regeringen rattfylleri i trafiken?

Som svar på detta spørgsmål anför jag följande:

Allmän trafiksäkerhet

Regeringen har vidtagit ett antal åtgärder till följd av de uttalanden som gjordes vid behandlingen av medborgarinitiativet MI 3/2014 rd. Användningen av alkolås har genom lagen om alkolås år 2016 utvidgats till att gälla skoltransporter och daghemstransporter som ordnas av kommuner, samkommuner, skolor och inrättningar. Syftet är att utvidga användningen ytterligare som en åtgärd inom trafiksäkerhetsstrategin. Polisens och andra trafikövervakares befogenheter att avbryta körningen med motordrivna fordon för berusade personer har utvidgats genom att bestämmelser om detta har införts i den nya vägtrafiklagen.

Den 24 mars 2022 fattade statsrådet ett principbeslut om en ny trafiksäkerhetsstrategi. Strategin har antagits för åren 2022–2026 och innehåller flera åtgärder för att förebygga rattfylleri i trafiken. Vid genomförandet av strategins åtgärder kommer olika myndigheter systematiskt att ingripa i användningen av berusningsmedel och dess effekter på trafiksäkerheten i ett så tidigt skede som möjligt. Dessutom tar polisen i sin planmässiga trafikövervakning hänsyn till berusningsmedel och försöker hänvisa personer som misstänks för rattfylleri till tjänster med låg tröskel eller en

bedömning. Rattfylleri förebyggs också genom att kommunikation och utbildning används för att upprätthålla och stärka den allmänna negativa inställningen till körning som berusad.

Polisens trafikövervakning

Att minska de olägenheter som användningen av berusningsmedel orsakar i trafiken är en av prioriteringarna för polisens trafikövervakning och trafiksäkerhetsarbete. Inrikesministeriet har utarbetat ett program för polisens trafikövervakning och trafiksäkerhet 2021–2030. Enligt programmet inverkar polisens trafikövervakning och trafiksäkerhetsarbete bland annat på olägenheter på grund av alkohol, narkotika och läkemedelssubstanser i trafiken. Polisen genomför programmet med en verksamhets- och utvecklingsplan fram till 2030. För att minska rattfylleribrotten är det av största vikt att minska användningen av alla berusningsmedel i trafiken och målet för att förebygga brott på ett övergripande sätt är ytterst viktigt. De orsaker som leder till rattfylleribrott är mångskiftande och polisens mål är att använda olika metoder för att förebygga brotten. Till metoderna hör förutom trafikövervakning till exempel hänvisning till vård, åtgärder för att öka användningen av alkoholås, beslagtagning av fordon och vid behov de medel som tvångsmedelslagen möjliggör. Polisens mål är att utveckla personalens kompetens och beredskap att hänvisa dem som misstänks för rattfylleri, särskilt unga personer, till tjänster med låg tröskel eller en bedömning. Dessutom bedömer polisen om kravet på körhälsa uppfylls för körrättsinnehavare och körrättsinnehavare begärs att lämna utlåtanden av läkare eller specialistläkare för bedömning av om hälsokraven för körkort uppfylls.

Social- och hälsovårdssektorn

Verksamhetsmodellen Nyktra vägen för under 25-åriga personer som blivit fast för rattfylleri är avsedd för kartläggningar av missbruk av droger och alkohol tillsammans med social- och hälsovårdsmyndigheterna. Vad gäller social- och hälsovårdssektorn har kommunerna och samkommunerna varit ansvariga för införandet av verksamhetsmodellen fram till slutet av år 2022. Institutet för hälsa och välfärd har för sin del främjat spridningen av verksamhetsmodellen Nyktra vägen. Efter att ansvaret för anordnande av social- och hälsovårdstjänster vid årsskiftet övergick till välfärdsområdena ingår ärendehelheten som hänför sig till kartläggningen av missbruk av droger och alkohol för unga som misstänks för rattfylleri och tillhörande ytterligare åtgärder i välfärdsområdenas ansvar. Välfärdsområdesstrukturen erbjuder bättre möjligheter än tidigare att i samarbete skapa en interaktiv styrningsmodell för sakinnehåll i förvaltningsområdet mellan social- och hälsovårdsministeriet och dem som anordnar tjänsterna.

Reformen av lagstiftningen om mentalvård och missbrukarvård som trädde i kraft vid ingången av 2023 främjar tillgången, kvaliteten och ändamålsenligheten för mentalvårds- och missbrukartjänster. Förbättringen av funktionaliteten inom servicesystemet inbegriper även förebyggande mål som det delvis är möjligt att uppnå genom kartläggningar av missbruk av droger och alkohol för unga som misstänks av rattfylleri och effektiviserandet av tillhörande ytterliga åtgärder.

Ett av målen i rusmedels- och beroendestrategin är att stödja utarbetandet av en trafiksäkerhetsstrategi i syfte att öka ungas nykterhet i trafiken och utveckla statistikföringen över alkohol- och drogrelaterade trafikolyckor. Dessutom upplyser och informerar man om de kombinerade effekterna av läkemedel, alkohol och droger på körförmågan.

Det straffrättsliga systemet

Straffskalan för vanligt rattfylleri enligt 23 kap. 3 § i strafflagen går från böter till fängelse i högst sex månader och straffskalan för grovt rattfylleri enligt 4 § från minst 60 dagsböter till fängelse i högst två år. Om något annat brott hänför sig till brottet, till exempel ett brott mot liv eller hälsa, kan gärningsmannen dömas enligt vad som föreskrivs i 7 kap. i strafflagen till gemensamt straff för rattfylleribrottet och det andra brottet. Till exempel är maximistraffet för enbart grovt dödsvållande enligt 21 kap. 9 § i strafflagen fängelse i sex år.

År 2019 utarbetades en statsrådets publikation med titeln ”Rättspraxis för rattfyllerier och körförbud vid rattfyllerier, grova rattfyllerier och grovt äventyrande av trafiksäkerheten” (Kääriäinen, Juha; Aaltonen Olli-Pekka & Kolehmainen, Laura, 2019. Publikationsserie för statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet 2019:37. Statsrådets kansli.). Utredningen grundar sig på tings och hovrätternas domar under år 2017. Enligt utredningen om rättspraxisen har straffet vid domar för vanligt rattfylleri främst utgjorts av dagsböter. I 8 procent av fallen av vanligt rattfylleri har straffet utgjorts av fängelsestraff. I fall av vanligt rattfylleri under påverkan av alkohol, som saknat ytterligare brott som tillräknats och skulle påverka straffets allvar, har fängelsestraffet vid dom vanligen varit 30–40 dagar. På motsvarande sätt har fängelsestraffet vid dom vanligen varit 20–30 dagar i fall av vanligt rattfylleri under påverkan av narkotika som saknat bibrott som tillräknats utöver straffbart bruk av narkotika.

Institutet för kriminologi och rättspolitik vid Helsingfors universitet har på begäran av justitieministeriet utrett straffpraxisen för dödsvållande i samband med rattfylleri (Niemi, Hannu & Saarinen, Ville, 2017. Rattijuopumus- ja kuolemantuottamusrikosten yhdistelmästä määrättyt rangaistukset. Utredningspromemoria 23.10.2017. Institutet för kriminologi och rättspolitik.). Mellan 1999 och 2015 dömdes 56 procent av de svarande till ovillkorligt fängelse, 2 procent till samhällstjänst och 43 procent till villkorligt fängelse i fall där grovt rattfylleri och grovt dödsvållande tillräknades. Den genomsnittliga tiden för ovillkorligt fängelse var 1 år och 10 månader, men i de grävsta fallen fem år. Den genomsnittliga tiden för villkorligt fängelse var 1 år och 4 månader, och det villkorliga fängelsestraffet effektiviserades i regel antingen med samhällstjänst eller med böter utöver villkorligt fängelse.

Det redogörs dessutom för straff för rattfylleribrott i Institutet för kriminologi och rättspolitikens publikation Seuraamusjärjestelmä (Krimo 2020, sidorna 121–124). Dessutom beskrivs straffpraxisen vid rattfylleribrott i justitieministeriets publikation ”Bedömningspromemoria om den senaste utvecklingen och framtida utvecklingsbehov i strafflagen” av 2018 (Betänkanden och utlåtanden; Justitieministeriets publikation 7/2018.).

De straffskalor som föreskrivits för rattfylleribrott och även de straffskalor som föreskrivits för brott mot liv eller hälsa, om det vid gärningen även är fråga om andra brott som dessa, möjliggör bestämmande av lämpligt straff för sådana brott.

Domstolarna dömer och utmäter för varje brott straff med stöd av bestämmelserna om bestämmande av straff i 6 kap i strafflagen inom ramen för den i lag stadgade straffskalan så att straffet står i ett rättvist förhållande till hur skadligt och farligt brottet är, motiven till gärningen samt gärningsmannens av brottet framgående skuld i övrigt. Vid utmätningen av straffet beaktar domstolarna straffets proportionalitet förutom i förhållande till ifrågavarande enskilda brott även i förhållande till annan brottslighet samt värnar om enhetligheten i rättspraxisen. Som högsta instans har högsta domstolen också meddelat förhandsavgöranden i ärenden som gäller bestämmande av straff i fall av rattfylleribrott.

Bakom rattfylleribrott ligger ofta även missbruksproblem. Med tanke på detta är det väsentligt att systemet för tilläggspåföljder i samband med villkorligt fängelse i strafflagen senare har kompletterats genom att i lag 22.2.2019/272 också föreskriva om övervakning enligt 6 kap. 10 § 2 mom. i strafflagen som en ny tilläggspåföljd för personer som begått ett brott efter att de har fyllt 21 år. Som ett delsvar till de uttalanden som gjordes vid behandlingen av medborgarinitiativet MI 3/2014 rd utarbetade justitieministeriet år 2020 en utredning till riksdagen om promillegränser för rattfylleri (10.1.2020, VN/750/2020). Enligt utredningen tyder brottsituationen, risken för trafikolyckor i samband med rattfylleri och forskningsrönen om regleringen om rattfylleri inte på ett behov av att ändra promillegränserna för rattfylleribrott. I internationella jämförelser motsvarar de nuvarande promillegränserna för rattfylleri i Finland den genomsnittliga nivån i länderna i EU/EFTA. Det är inte sannolikt att en sänkning av promillegränserna skulle ha en nämnvärd förebyggande effekt för dessa brott.

Till sist

Rattfylleribrottslighet är ett mångfasetterat samhälleligt problem, vars avhjälpanne förutsätter mångsidiga åtgärder. Regeringen har på ovannämnda sätt vidtagit många olika slags åtgärder. På riksnivå styrs arbetet för trafiksäkerhet på ett övergripande sätt genom trafiksäkerhetsstrategin.

Helsingfors 1.2.2023

Justitieminister Anna-Maja Henriksson